

ВИДАННЯ БІБЛІОТЕК ДЛЯ ЮНАЦТВА ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНО-КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

На сьогодні видавнича діяльність юнацьких бібліотек України формується на основі інформаційно-культурних потреб молоді. Культурні інститути, до яких належать і бібліотеки, були призначені для того, щоб задовольняти потреби юнацтва щодо навчання, виховання, тобто сприймалися як інструменти загального впливу на людей та суспільство взагалі. Втім, констатація і навіть підтвердження цієї тези відомими аргументами за сучасних умов виявляється не завжди достатніми. Адже останнім часом багато традицій і норм поставлено під сумнів об'єктивними та суб'єктивними упередженостями проти минулого, розпорошеністю нових даних.

У нашому дослідженні, що пов'язано з культурно-інформаційним забезпеченням гуманістичного розвитку молоді, найважливішим є поняття культурного феномену. Для того, щоб культура не сприймалася як феномен, що пасивно супроводжує суспільні явища, які протікають ніби повз культуру, тому культурний процес необхідно сприймати як взаємодію індивідуумів. Той факт, що культура формується індивідуумами під час спілкування і зумовило увагу до соціальної комунікації, яку стали активно впроваджувати у практику театри, музеї, а також бібліотеки.

Методологічним підґрунтям для з'ясування змісту інноваційної політики бібліотек в інформаційно-культурному суспільстві стали результат наукових досліджень з питань становлення глобального інформаційного суспільства, викладені у працях В. М. Глушкова, А. Д. Урсула, А. А. Чернова та інших.

Прогностичним та стратегічним аспектам розвитку бібліотек в інформаційному суспільстві присвячені праці М. І. Сенченка, М. С. Слободяника, А. С. Чачко та інших.

Окремо слід вказати на відсутність чіткої стратегії наукових досліджень у сфері культури. Так, донедавна не існувало передбаченої законодавством Концепції наукового забезпечення розвитку галузі культури. Концепцію було затверджено Колегією Міністерства культури і туризму України у листопаді 2006 року. Результатом такої стратегії невизначеності довго було недостанє інформаційно-аналітичне забезпечення культурної політики, відсутність дієвої й розвиненої системи інформаційно-аналітичного моніторингу культурних процесів в українському суспільстві.

Це спонукало до нового ставлення стосовно базових функцій бібліотек, зокрема, що бібліотеки є тільки хранителями накопичених знань. На сьогодні бібліотеки як культурні інституції, які природно є банками даних, стали однією з провідних інформаційно-освітніх структур інформаційно-культурного простору українського суспільства. Тому зростає значення видавничої діяльності книгозбірень, яка функціонально є самостійною і безпосередньо взаємодіє з бібліотечною.

У Законі України «Про національний культурний продукт» статті 2 «Національний інформаційно-культурний простір» станом на 10.05.2008 р. зазначено, що «національно-культурний простір становить сукупність сфер суспільно-культурної діяльності та засобів забезпечення культурно-мистецьких і мовних потреб громадян України, що включає сфери мистецької, культурно-просвітницької, культурно-дозвіллєвої діяльності (професійної та аматорської), ефірний простір електронних ЗМІ, *національний ринок видавничої продукції*, ринки інших культурно-мистецьких товарів та послуг, українські ресурси Інтернету, а також суміжні сфери освітньої та наукової діяльності. Складовими елементами національного культурного простору є: ... канали культурної комунікації (зокрема, телеканали, радіоканали, мережі мовлення та кабельне ТБ, кіномережі, *мережі бібліотечних закладів*, мережі промоції та дистрибуції культурного продукту). Цей закон регулює відносини, пов'язані зі створенням, виконанням, виготовленням, тиражуванням... продажем і споживанням національного культурного продукту в інформаційно-культурному просторі України, через забезпечення цілісності національного інформаційно-культурного простору, підтримку розвитку національних культурних індустрій, задоволення й заохочення розвитку творчих, духовних, дозвіллєвих потреб громадян України».

Чинниками, що впливають на розвиток науки та культури суспільства, є інформаційне забезпечення, тому на сьогодні інформація вважається найважливішим стратегічним ресурсом. Вирішення завдання щодо розвитку сучасного суспільства неможливе без ефективного функціонування видавничих центрів (відділів) бібліотек.

Слід зазначити, що останніми роками тематична і жанрова палітра методико-бібліографічних матеріалів Державної бібліотеки України для юнацтва (ДБУ для юнацтва), обласних бібліотек для юнацтва (ОЮБ) та юнацьких структурних підрозділів (ЮСП) деяких районних, міських публічних бібліотек значно зросла, про що свідчать матеріали, що виходять друком. Урізноманітнилися тематико-видова структура видавничої продукції, що висвітлює теоретичні та практичні аспекти бібліотечної діяльності для юнацтва, яка розрахована як на бібліотекарів, так і на користувачів.

Предметом аналізу нашого дослідження є видання ДБУ для юнацтва, наприклад випуск „Державна бібліотека України для юнацтва: роки творчої праці”, де представлено підсумки видавничої діяльності бібліотеки за останні роки. Він дає вичерпний перелік видань, досить добре характеризує як цю діяльність зокрема, так і роботу бібліотеки загалом.

У зв'язку з цим увагу хотілося б звернути на інформаційний вісник „Бібліосвіт”, двадцять шість випусків якого, що вийшли друком, дають загальне уявлення про доробок ДБУ для юнацтва, обласних юнацьких бібліотек і юнацьких підрозділів районних ЦБС. Окремі аспекти цього фахового бібліотечного видання розглядаються у працях А. Агаркової та Т. Новальської, що висвітлюють проблеми бібліотечних професійних видань, які мають стати засобом соціально-професійної комунікації, сприяти розвитку бібліотечної справи та науки, гуртувати бібліотечних фахівців як єдину соціально-професійну спільноту.

Належну увагу покажчик приділяє першому та другому випуску збірок прозових та поетичних творів юних талантів „Першослово” – переможців Всеукраїнського конкурсу „О мово моя, душа голосна України”. Жанрове, стильове, тематичне розмаїття творів, що увійшли до збірки, є справжнім гроном юних талантів читачів дитячих та юнацьких бібліотек нашої держави, дарує всім нам щасливу зустріч із найкращими зразками

сучасної літератури юнацтва. Дуже вражає філософська лірика деяких конкурсантів. Дівчата відчули і спробували відтворити огром буття, майже незбагненне передчуття невідомого, дорослого, передчуття любові. Ці діти самі по собі творять казку. Вони пишуть про давно вже кимось написане, давно продумане, давно освячене класиками літератури. Але ми не сприймаємо їхні твори ні графоманськими ні епігонськими, бо вони справжні. Які ж цікаві, несподівані образи, які яскраві метафори, символи, епітети, порівняння. Ще недостатньо зреалізоване, осмислене, виписане у довершені строфи, рядки діалоги, але відчувається добрий творчий потенціал, який має цікаво й всебічно реалізуватися згодом. Та все сьогодні їм болить те, що «байдужість стала шлягером століття», як написала призерка конкурсу С. Стасюк.

Більш конкретно відбиття цього доробку знаходимо у виданнях, присвячених роботі бібліотек для юнацтва за окремими напрямками: бібліографічний, методичний, науково-дослідний і, власне, редакційно-видавничий.

Так, напрям бібліографічної роботи представлено універсальними покажчиками. Наприклад, „Алфавітно-предметний покажчик до систематичного каталогу: зміна і доповнення (згідно з таблицями ББК для масових бібліотек)”. Наведене видання є спробою працівників відділу обробки фондів Державної бібліотеки України для юнацтва певною мірою допомогти бібліотекарям в їхній роботі з організації книжкових фондів і веденню систематичних каталогів і картотек. Були враховано зміни і доповнення, внесені в останнє видання «Библиотечно-библиографическая классификация: рабоч. табл. для масс. б-к» (М.: Либерия, 1997), поради Національної Парламентської бібліотеки України і власний досвід роботи бібліотеки. АПП, структура якого аналогічна зі структурою «Алфавітно-предметного указателя» останнього видання таблиць ББК, містить тільки предметні рубрики, що зазнали змін і доповнень, нові теми, терміни, поняття, що з'явилися у вжитку останні часом, а також індекси ББК, які стосуються відображення літератури про Україну. Введено новий підрозділ 87.5 – «Філософія антропології».

Тематичними покажчиками, зорієнтованими на актуальні проблеми молоді є, зокрема, видання з серії „Несекретна інформація”, до якої увійшли «Відверто про наркоманію: щоб не занепасти молодість» (містить перелік інформаційних джерел, що інформують про стан, причини та профілактику наркоманії в Україні); «Молодь і СНІД: серйозний погляд» (висвітлюються різні аспекти проблеми ВІЛ-інфекції та СНІДу в молодіжному суспільстві: темпи, шляхи поширення хвороби, можливі способи її запобігання, корисним доповненням слугують допоміжні бібліографічні та фактографічні матеріали); «Досить курити: сучасній молоді для роздумів» (знайомить із виданнями та публікаціями, що висвітлюють проблеми поширення куріння в молодіжному середовищі та шляхи її розв'язання, також містить додатки з рекомендаціями); «Алкоголізм: сучасний погляд на стару проблему» (читач знайде нові інформаційні джерела – статті з періодичних видань, книги, брошури, веб-сайти щодо проблем зловживання алкогольними напоями у молодіжному середовищі, цікавий матеріал представлено у додатках); «Кохання – це забавка чи сенс життя?» (завжди український народ опоетизовано підносив кохання. Сексуальна революція дещо змінила уявлення людства про кохання, особливо у молодіжному середовищі, тому мета видання – нагадати молоді істинний зміст слів «кохання», «любов», «секс». Корисним доповненням є бібліографічні та фактографічні

матеріали); «Молодь і СНІД: серйозний погляд» 2-ге вид. перер. і допов. (метою запропонованого покажчика є зорієнтувати всіх, хто небайдужий до проблеми ВІЛ/СНІДу у світі друкованих матеріалів, Інтернет-ресурсів, законодавчої бази. Корисним буд додаток 4, де наведено сценарії молодіжних заходів на тему ВІЛ/СНІДу та наркоманії). До речі, це видання було видано за фінансової підтримки МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні» в межах реалізації програми «Подолання епідемії ВІЛ/СНІД в Україні», підтримано глобальним фондом для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією, відповідно до грантової угоди UKR-102-G04-H-00 від 15 квітня 2005 року.

Окремо слід відмітити покажчики, спрямовані на висвітлення життя й діяльності окремих письменників, наприклад, «Володимир Підпалый: «Усе, що в серці виплекав я доброго, належить вам» – біобібліографічний покажчик містить твори та літературу про життя і діяльність видатного українського поета Володимира Олексійовича Підпалого (1936–1973). Подано корпус допоміжних матеріалів на основі творчої спадщина поета як для вшанування його пам'яті, так і для популяризації серед молоді його творчості.

Цікавим прикладом виявлення поваги та визнання за життя є біобібліографічний покажчик «Добрий світ Софії Майданської», де вперше зібрано публікації творів та література про життя і діяльність Софії Майданської – поетеси, прозаїка, драматурга, публіциста, перекладача, сценариста, музикознавця. Автора семи поетичних збірок, декількох повістей та романів, а також сценарію Першого фестивалю української сучасної пісні та популярної музики «Червона рута – 89» та багатьох інших постановок і літературно-музичних свят.

Наступне видання – «Полинь душею до душі моєї» – є лише спробою ескізно змалювати творчість Євгена Гуцала – покажчик присвячено творчості видатного українського сучасного письменника, лауреата багатьох державних премій, який за своє коротке, але творче життя написав багато високохудожніх творів.

«Співець степової Еллади» – саме під такою назвою вийшов покажчик, присвячений творчості Євгена Маланюка, що належить до покоління, народженого на межі XIX – XX століть, долю якого вирішили події революційних перетворень початку XX століття. Це видання є свідченням того, що Є. Маланюк був обдарованим письменником, який повернувся на Батьківщину своїми поезіями, есеями, статтями, публіцистичними творами.

Значна частина публікацій ДБУ для юнацтва – методичні матеріали. Це зведені плани («Зведений план основних заходів бібліотек України для юнацтва») і статистичні звіти («Бібліотечна Україна – юнацтву: цифри і факти») про роботу юнацьких бібліотек за певні роки, методичні поради щодо користування Інтернетом, налагодження процесів оперативного використання інформації, представлення актуальної інформації про себе шляхом створення веб-сайтів, наприклад, „WEB-сайт бібліотеки для юнацтва”, де наведено рекомендації щодо створення веб-сайту юнацької бібліотеки, представлення актуальної інформації про бібліотеку та її інформаційні ресурси, що допоможе оптимізувати роботу бібліотек та перехід її на новий рівень в інформаційно-культурному просторі суспільства.

До інших комунікаційних засобів щодо проведення різних масових заходів можна віднести видання ДБУ для юнацтва «Збірник сценаріїв», в якому вміщено підбірку кращих сценаріїв, спрямованих на популяризацію кращих зразків вітчизняної та світової

літератури, на виховання в юнацтва любові до свого краю, поваги до нашої історії, видатних особистостей, надбань української та світової культури, найбільш актуальними та затребуваними темами сьогодення.

Значне місце серед видань бібліотеки займають матеріали, що розкривають зміст її науково-дослідної роботи. Наукові дослідження здійснювалися працівниками ДБУ для юнацтва, передусім, у річниці соціологічних опитувань та пошуку оптимальних форм організації роботи з користувачами електронних інформаційних мереж. Тож результати проведеної роботи знайшли відображення у виданнях „Книга та Інтернет: спільники чи суперники”, „Облік користувачів електронних інформаційних мереж”, „Модельне ядро фонду української художньої літератури для бібліотек, що обслуговують юнацтво”, представлені у цьому виданні матеріали допоможуть бібліотечним працівникам формувати фонд української художньої літератури у бібліотеках, що обслуговують юнацтво. Запропонована модель, до якої включено твори класиків української літератури та мінімум видань, цінних за художнім змістом, дозволяє бібліотечним працівникам здійснювати гнучку політику поповнення фонду української художньої літератури, придбавши кращі твори українських авторів.

До того ж предметом аналізу редакційно-видавничої діяльності ДБУ для юнацтва і обласних юнацьких бібліотек є випуски частково анотованого покажчика „Видавнична діяльність обласних бібліотек України для юнацтва”, що вже побачили світ (видання неодмінно продовжуватиметься). У виданнях наведено списки друкованих видань обласних бібліотек України для юнацтва, до якого входять методичні поради, бібліографічні і біобібліографічні покажчики, листи, сценарії, бібліографічні списки за різними напрямками. Видання є корисним для вивчення та цільового взаємообміну методико-бібліографічними матеріалами між бібліотеками України.

Деякі ОЮБ, зокрема, Волинська (Наш спільний дім – Європа: метод.-бібліогр. мат. на доп. Б-кам обл.; «Непідкупний голос правди»: сцен. літ.-муз. вечора до 75-річчя від дня народж. Г.М. (Григора) Тютюнника, укр. прозаїка), Кіровоградська (Віртуальні бібліотеки Інтернету: довідкове видання; Жінка нескореної долі: до 100-річчя від дня народж. Олени Теліги (1906–1942): веб-бібліогр. покажч.); Луганська (Мужність і біль Чорнобиля: бібліогр. покажч.; Популяризація літератури: наука и искусство – даються поради щодо технологічних підходів до організації різних книжкових виставок, критеріїв оцінок їх якості, форм популяризації, методів роботи з читачами.); Миколаївська (За сторінками вашого підручника: реком. бібліогр. список для старшокласників. – Вип. 1.; Іван Франко (1856–1916): 150 років від дня народж.: біобібліогр. матеріали для старшокласників); Рівненська (Педагогічна панорама: на допомогу навч. процесу: прес-моніторинг: Рівненщина: п'ятки національної історії: іст.-бібліогр. нарис); Тернопільська (Події. Дати. Імена: кишеньк. календарик молодого читача. – Вип. 4; Ювіляри Тернопільщини 2007 року) вже стали справжніми видавничими центрами з високою поліграфічною культурою, своїм авторським почерком, проблемо-тематичною основою, творчим підходом до справи. Всі вони намагаються задовольнити різноманітні професійні потреби бібліотечних працівників, наприклад, видання матеріалів науково-практичних конференцій і семінарів, дайджестів фахової преси, методичні розробки тощо; а також видання інформаційних бюлетенів, сценаріїв, бібліографічних та біобібліографічних покажчиків, сценаріїв тощо, що стануть

корисним і потрібним інструментарієм щодо соціалізації, гуманізації молоді, впровадження новітніх технологій в інформаційне обслуговування юнацтва. Забезпечення методичного впливу на бібліотеки для юнацтва активно сприяє популяризації української духовності, культури, розповсюдженню правових, історичних, екологічних знань серед різних категорій своїх користувачів, у той чи інший спосіб віддзеркалювати поточний розвиток бібліотечної та видавничої справи в Україні.

Таким чином, методичні та бібліографічні видання ДБУ для юнацтва та юнацьких бібліотек України є однією з найдієвіших, найефективніших форм розповсюдження інноваційних методів роботи у бібліотеках, що обслуговують юнацтво. Тож постійне поліпшення змісту та структури видань, їхня актуалізація відповідно до змін у житті суспільства стає для бібліотек першочерговим завданням.

1. Чачко С. Розширення компетенції бібліотеки для юнацтва як культурного інституту за умов інформатизації // *Бібліотечний форум України*. – 2004. – № 3 (5). – С. 4–6.
2. Клименко О. Інноваційні технології у видавничій діяльності бібліотек України // *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського. НБУ ім. В. І. Вернадського*. – К., 2006. – № 16. – С. 401–403.
3. Бейліс Л. І. Українська бібліотечна періодика 1991–2005 років: основні тенденції розвитку. Автореф. дисертації ... канд. іст. наук. – К., 2006.
4. Державна бібліотека України для юнацтва: роки творчої праці (2000–2004 роки) : бібліогр. покажч. – Вип. 2 [уклад. : В. М. Кучерява, Г. О. Данильчук]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2005. – 28 с.
5. Модельне ядро фонду української літератури для бібліотек, що обслуговують юнацтво : за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження / [автор-уклад. Т. М. Нікітінська]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2003. – 12 с.
6. Збірник сценаріїв / [упоряд. Н. Кикоть]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2004. – 88 с.
7. Web-сайт бібліотеки для юнацтва / [підготували: Д. Зубченко, Т. Сопова]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2002. – 10 с.
8. Співець стенової Еллади : біобібліогр. покажч. / [упоряд. С. Бадрук, Ю. Дідик]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2004. – 44 с.
9. «Полинь душею до душі мості» (Є. П. Гуцало): рек. бібліогр. покажч. / [упоряд. І. Смелік]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2003. – 12 с.
10. Добрий світ Софії Майданської (до 55-річчя з дня народження) : біобібліогр. покажч. / [уклад.: Є. Коршунова, І. Смелік]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2003. – 36 с.
11. Володимир Підпаллий: «Усе, що в серці виплекало я доброго, належить вам» : біобібліогр. покажч. / [упоряд.: Н. Підпала, С. Бадрук]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2001. – 112 с.
12. Алфавітно-предметний покажчик до систематичного каталогу: зміна і доповнення (згідно з таблицями ББК для масових бібліотек) / [автори-упоряд.: Н. М. Зінчук, Т. П. Ковтун, Л. О. Альохіна]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2003. – 204 с.
13. Першослово : зб. творів переможців всеукраїнського літературного конкурсу «О мово моя, душа голосна України!» : вип. 2 / [упоряд.: Н. Кикоть, К. Тишкевич]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2003. – 56 с.
14. Молодь і СНІД: серйозний погляд : бібліогр. покажч. / [уклад. Є. Коршунова]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2003. – 32 с. – Серія «Несекретна інформація».
15. Досить курити: сучасній молоді для роздумів : бібліогр. покажч. / [уклад. Є. Коршунова]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2003. – 20 с. – Серія «Несекретна інформація».
16. Алкоголізм: сучасний погляд на стару проблему : бібліогр. покажч. / [уклад. Н. Мельник]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2004. – 24 с. – Серія «Несекретна інформація».
17. Кохання – це забавка чи сенс життя? : бібліогр. покажч. / [уклад. Н. Мельник]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2004. – 16 с. – Серія «Несекретна інформація».
18. Молодь і СНІД: серйозний погляд : бібліогр. покажч. – вид. 2-е перероб. і допов. / [уклад.: Є. Кулик, Н. Мельник, О. Сьомка]; Держ. б-ка України для юнацтва. – К., 2005. – 48 с. – Серія «Несекретна інформація».